

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/253-2009-%D0%BF>.

3. Стеблюк М.І. Цивільна оборона / М.І. Стеблюк. – К.: Знання-Прес, 2003. – 455 с.

Штена Т.В.
(Полтава)

ПОЖЕЖНА БЕЗПЕКА

Пожежа – неконтрольоване горіння поза спеціальним вогнищем, що розповсюджується у часі і просторі.

Наслідки пожеж не обмежуються суто матеріальними втратами. Найвідчутнішими, безперечно, є соціальні наслідки, які, передусім, пов'язуються з загибеллю і травмуванням людей, а також пошкодженням їх фізичного та психологічного стану, зростанням захворюваності населення, підвищенням соціальної напруги у суспільстві внаслідок втрати житлового фонду, позбавленням робочих місць тощо.

Цілком природно, що існує безпосередня зацікавленість у зниженні вірогідності виникнення пожеж і зменшенні шкоди від пожеж. Досягнення цієї мети є досить актуальним і складним соціально-економічним завданням, вирішенню якого повинні сприяти системи пожежної безпеки.

Не зважаючи на те, що за останні 7–8 років в Україні намітилась стійка тенденція до зниження кількості пожеж з 52000 до 41000 на рік, в цілому ця проблема залишається дуже гострою. Кількість загиблих становить 2400–2460 людей на рік, серед них 120–150 дітей. Щодня в країні виникає, в середньому, біля 120 пожеж, на яких гине 5–7 чоловік, отримує травми 4 чоловіки. Збитки від пожеж складають близько 2,0 млрд. грн. на рік.

Абсолютна більшість пожеж виникає безпосередньо з вини людей.

Наведені дані свідчать, що стан і рівень пожежної безпеки в Україні, потребують негайного і суттєвого покращення.

Пожежна безпека об'єкта – стан об'єкта, за якого з регламентованою імовірністю виключається можливість виникнення і розвитку пожежі та впливу на людей її небезпечних факторів, а також забезпечується захист матеріальних цінностей.

Основними напрямками забезпечення пожежної безпеки є усунення умов виникнення пожежі та мінімізація її наслідків. Об'єкти повинні мати системи пожежної безпеки, спрямовані на запобігання пожежі дії на людей та матеріальні цінності небезпечних факторів пожежі, в тому числі їх вторинних проявів.

Системи пожежної безпеки – це комплекс організаційних заходів і технічних засобів, спрямованих на запобігання пожежі та збитків від неї.

Відповідно до ГОСТ 12.1.004.-91 пожежна безпека об'єкта повинна забезпечуватися системою запобігання пожежі, системою протипожежного захисту і системою організаційно-технічних заходів.

Системи пожежної безпеки мають запобігти виникненню пожежі і впливу на людей небезпечних факторів пожежі на необхідному рівні. Рівень забезпечення пожежної безпеки також являє собою кількісну оцінку запобігання збиткам при можливій пожежі.

Метою пожежної безпеки об'єкта є попередження виникнення пожежі на визначеному чинними нормативами рівні, а у випадку виникнення пожежі – обмеження її розповсюдження, своєчасне виявлення, гасіння пожежі, захист людей і матеріальних цінностей.

Основними вихідними даними при розробці комплексу технічних і організаційних рішень щодо забезпечення потрібного рівня пожежної безпеки в кожному конкретному випадку є чинна законодавча і нормативно-технічна база з питань пожежної безпеки.

Законодавча і нормативно-правова база пожежної безпеки. Відповідно до Державної програми забезпечення пожежної безпеки на 1995 –2000 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 03.04.95 №238, та згідно з Положенням про порядок розроблення, затвердження, перегляду, скасування та реєстрації нормативних актів з питань пожежної безпеки, затвердженим наказом МВС України 04.12.96 №833, створено Державний реєстр нормативних актів з питань пожежної безпеки, до якого включено біля 360 найменувань документів різних рівнів та видів. За рівнем прийняття і дії реєстр виділяє 8 груп таких актів:

- Загальнодержавні акти.
- Міжгалузеві.
- Галузеві нормативні акти. Вимоги цієї групи документів з пожежної безпеки розповсюджуються на окрему галузь. В реєстрі нараховується 109 таких нормативних актів.
- Нормативні акти міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, дія яких поширюється на підпорядковані їм підприємства, установи, організації. У цьому розділі 102 документи.
- Міждержавні стандарти з питань пожежної безпеки. До них відносяться деякі стандарти системи стандартів безпеки праці СРСР, а також галузеві стандарти СРСР (ГОСТы), які стосуються пожежної безпеки.
- Державні стандарти України (ДСТУ) з питань пожежної безпеки. Ця група нараховує біля 20 стандартів, у тому числі ДСТУ 2272-93 “Пожежна безпека. Терміни та визначення”, а також стандарти на окремі види обладнання для пожежогасіння.
- Галузеві стандарти з питань пожежної безпеки (усього 22 найменування) містять вимоги та технічні умови щодо окремих видів обладнання, яке застосовується для попередження, перешкоди розповсюдженню, а також гасіння пожеж, які виникають у специфічних умовах конкретної галузі.
- Нормативні документи в галузі будівництва з питань пожежної безпеки.

Окрім документів, що увійшли до вище згаданого реєстру нормативних актів з питань пожежної безпеки і безпосередньо стосуються тільки цих питань, існує ряд нормативних актів спеціального призначення, окремі розділи яких регламентують вимоги пожежної безпеки. Серед таких документів слід особливо відзначити ДНАОП 0.00-1.32-01 “Правила будови електроустановок. Електрообладнання спеціальних установок”, які визначають класи пожежонебезпечних і вибухонебезпечних зон та вимоги до типу виконання електрообладнання, що має використовуватись у відповідних умовах.

Основні положення Закону України про пожежну безпеку. Забезпечення пожежної безпеки є невід’ємною частиною державної діяльності щодо охорони життя та здоров’я людей, національного багатства та навколишнього природного середовища. Закон України про пожежну безпеку визначає загальні правові, економічні та соціальні основи забезпечення пожежної безпеки на території України, регулює відносини державних органів, юридичних і фізичних осіб у цій галузі незалежно від виду їх діяльності та форм власності.

Згідно Закону забезпечення пожежної безпеки є складовою частиною виробничої та іншої діяльності посадових осіб, працівників підприємств, установ, організацій та підприємців, всього населення України. Забезпечення пожежної безпеки підприємств, установ та організацій покладається на їх керівників і уповноважених ними осіб. Обов’язки підприємств, установ та організацій щодо забезпечення пожежної безпеки регламентовані статтею 5.

Способи і засоби гасіння пожеж. Комплекс заходів, спрямованих на ліквідацію пожежі, що виникла, називається пожежогасінням. Основою пожежогасіння є примусове припинення процесу горіння. На практиці використовують декілька способів припинення горіння: 1) спосіб охолодження; 2) спосіб розведення; 3) спосіб ізоляції; 4) спосіб хімічного гальмування реакцій горіння; 5) спосіб механічного зриву полум’я сильним струменем води, порошку чи газу; 6) спосіб вогнеперешкоди, заснований на створенні умов, за яких полум’я не поширюється через вузькі канали, переріз яких менше критичного.

Щоб, якимось підстрахуватися, треба приділити особливу увагу системі пожежної сигналізації. На них покладені наступні завдання:

- вчасно виявити осередок загоряння, та запобігти на тій стадії, коли його можна локалізувати за допомогою вогнегасника чи іншими способами;
- вчасно оповіщати мешканців будинку про пожежну небезпеку, щоб вчасно вжити заходів до евакуації.

Щоб справитись з цими завданнями, фахівцями в цій галузі були розроблені *засоби пожежної безпеки*. У них входять:

- Система пожежної сигналізації.
- Система пожежогасіння.

– Система протидимного захисту.

В систему *пожежної сигналізації* входять датчики, які сповіщають про небезпеку. До них відносяться теплові, димові, газоаналізатори, оптичні, лінійні пожежні сповіщувачі. Вони постійно аналізують температуру в приміщеннях і визначають ступінь задимленості повітря.

Тепер розглянемо *системи пожежогасіння*, в функції яких входить боротьба з вогнем після того, як з датчика-сповіщувача надходить сигнал тривоги, тоді вони вступають в роботу по боротьбі з пожежею. Діляться системи пожежогасіння, на аерозольні, порошкові, пінні, водяні і газові.

Система димовидалення – це невід’ємна частина пожежної безпеки. До завдань її входять видалення диму з тих місць, де ведеться евакуація людей. До складу обов’язкових атрибутів, вона не входить. В основному вона застосовується в коридорах завдовжки більше 20 метрів без природного освітлення, а також у великому скупченні людей, таких, як бібліотеки, кінотеатри.

Система димовидалення, повинна працювати окремо від системи вентиляції в приміщеннях, так як вентиляція працює постійно, а димовидалення тільки у випадках, коли відбувається спалах в приміщеннях. Тим більше система димовидалення повинна працювати, коли при пожежі, виходить з ладу вся автоматика, ось саме в цьому випадку вона повинна забезпечити безпечну евакуацію людей з приміщення.

Система організаційно-технічних заходів. Координація і вдосконалення роботи із забезпечення пожежної безпеки та контролю за проведенням і виконанням протипожежних заходів здійснюється службою пожежної безпеки (СПБ), яка створюється в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, в об’єднаннях підприємств різної форми власності. Діяльність СПБ регламентується Законом України про пожежну безпеку та Типовим положенням про службу пожежної безпеки, затвердженим наказом №220 МВС України 12 квітня 1995 р.

Оскільки головними причинами пожежі є відсутність у людей елементарних знань та недотримання вимог пожежної безпеки, проблемі вивчення правил пожежної безпеки слід надавати першоступеневе значення. Воно повинно здійснюватись безперервно, на всіх етапах навчання та трудової діяльності з самого раннього віку.

Вже у дитячих дошкільних закладах проводиться виховна робота, спрямована на запобігання пожежам від дитячих пустощів з вогнем і виховання у дітей бережливого ставлення до національного багатства.

Вивчення правил пожежної безпеки організовується у загальноосвітніх і професійних навчально-виховних закладах, вищих навчальних закладах, навчальних закладах підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів, на виробництві та в побуті.

Місцеві органи державної виконавчої влади, органи місцевого та регіонального самоврядування, житлові установи та організації зобов’язані

за місцем проживання організувати навчання населення правилам пожежної безпеки в побуті та громадських місцях.

Усі працівники під час прийняття на роботу і щорічно за місцем роботи повинні проходити інструктаж з пожежної безпеки. Допуск до роботи осіб, які не пройшли навчання, інструктаж і перевірку знань з питань пожежної безпеки, забороняється. Програми навчання з питань пожежної безпеки мають погоджуватися з органами державного пожежного нагляду.

Державний пожежний нагляд за станом пожежної безпеки в населених пунктах і на об'єктах незалежно від форм власності здійснюється відповідно до чинного законодавства державною пожежною охороною.

Контроль за виконанням правил пожежної регулюється чинним законодавством.

Правила поведінки і дії при пожежах:

1. У разі виникнення пожежі дії працівників навчального закладу, залучених до гасіння пожежі, мають бути спрямовані на гарантування безпеки людей, насамперед дітей, їх евакуацію та рятування.

2. Кожен працівник, який виявив пожежу або її ознаки (задимлення, запах горіння або тління різних матеріалів, підвищення температури у приміщенні тощо) зобов'язаний:

- негайно повідомити про це за телефоном до пожежної частини (при цьому слід чітко назвати адресу об'єкта, місце виникнення пожежі, а також свою посаду та прізвище);
- задіяти систему оповіщення людей про пожежу;
- розпочати самому й залучити інших до евакуації людей з будівлі до безпечного місця згідно з планом евакуації;
- сповістити про пожежу керівника навчального закладу (школи) або його заступника.

3. Директор закладу, його заступник, який прибув на місце пожежі, зобов'язаний:

- перевірити та повідомити до пожежної охорони про виникнення пожежі;
- організувати евакуацію людей та гасіння пожежі до прибуття пожежних підрозділів; у випадку загрози для життя людей негайно організувати їх рятування, використовуючи для цього всі наявні сили та засоби;
- організувати перевірку наявності всіх учасників навчально-виховного процесу, евакуйованих з будівлі, за списками і журналами обліку навчальних занять;
- призначити для зустрічі пожежних підрозділів особу, яка добре знає розміщення під'їзних шляхів та вододжерел;
- вивести з небезпечної зони всіх працівників та інших осіб, не залучених до евакуації людей та ліквідації пожежі;

- за необхідності викликати до місця пожежі медичну та інші служби;
- припинити всі роботи, не пов'язані із заходами щодо ліквідації пожежі;
- організувати відключення мереж електро- та газопостачання, зупинку системи вентиляції та кондиціонування повітря і здійснення інших заходів, які запобігають пожежі;
- гарантувати безпеку людей, які беруть участь в евакуації та гасінні пожежі, від можливих обвалів конструкцій, дії токсичних продуктів горіння і підвищеної температури, ураження електрострумом тощо;
- організувати евакуацію матеріальних цінностей з небезпечної зони, визначити місця їх зберігання і забезпечити за потреби їх охорону;
- інформувати керівника пожежного підрозділу про наявність людей у будівлі.

4. Під час проведення евакуації та гасіння пожежі необхідно:

- з урахуванням ситуації визначити найбезпечніші евакуаційні шляхи та виходи до безпечної зони у найкоротший термін;
- вчителям, вихователям, майстрам та іншим працівникам навчального закладу не можна залишити дітей без нагляду з моменту виявлення пожежі та до її ліквідації;
- евакуацію людей слід починати з приміщення, в якому виникла пожежа, і суміжних з ним приміщень, яким загрожує небезпека поширення вогню і продуктів горіння.

Дітей молодшого віку і хворих слід евакуювати першими:

- у зимовий час, на розсуд осіб, які здійснюють евакуацію, діти старших вікових груп можуть заздалегідь одягтися або взяти теплий одяг із собою, а дітей молодшого віку слід виводити або виносити, загорнувши у ковдри або в інші теплі речі;
- ретельно перевірити всі приміщення, чи не залишились діти, які могли заховатися під ліжками, партами, у шафах та інших місцях, у небезпечній зоні;
- виставити пости безпеки біля входів у будівлі, щоб діти та працівники не повертались до будівлі, де виникла пожежа;
- у випадку гасіння слід намагатися насамперед забезпечити сприятливі умови для безпечної евакуації людей;
- не варто відчиняти вікна і двері, а також розбивати шибки, щоб зменшити ймовірність поширення вогню та диму до суміжних приміщень.

Залишаючи приміщення або будівлі, що постраждали від пожежі, необхідно зачинити всі двері та вікна.

Правильно використовуйте засоби гасіння пожеж:

- для приведення в дію пінного вогнегасника підніміть рукоятку вгору і перекиньте її до упору; потім переверніть вогнегасник вверх дном.

Струмінь піни, що виникає, направте на поверхню, яка горить (при відсутності струменю піни стряхніть вогнегасник або прочистіть отвір);

- вуглекислотний вогнегасник направте розтрубом на поверхню, що горить, обертаючи маховичок проти ходу годинникової стрілки до упору, відкрийте запірний вентиль. Снігоподібною масою, яка викидається з розтруба, покривайте поверхню, яка горить, до повного закінчення горіння.

- не держіть розтруб голою рукою, можна обморозитися;

- для приведення в дію пожежних кранів, які знаходяться в будинку (споруді), необхідно відкрити дверці шафи і розкотити в напрямку осередку пожежі рукав, який з'єднаний з краном і стволом;

- відкрийте вентиль поворотом маховичка проти ходу годинникової стрілки і направте струмінь води із ствола на осередок горіння.

Запам'ятайте! Дотримання і своєчасне проведення профілактичних протипожежних заходів знизить можливість виникнення пожеж і займань у вашому домі (квартирі) та зменшує імовірність їх швидкого розповсюдження.

У разі виникнення пожежі при необхідності викликайте пожежну команду за телефоном 101.

Отже, пожежна безпека – стан об'єкта, при якому з регламентованою ймовірністю виключається можливість виникнення та розвиток пожежі і впливу на людей її небезпечних факторів, а також забезпечується захист матеріальних цінностей. Причинами пожеж на підприємстві є порушення правил і норм пожежної безпеки, невиконання Закону "Про пожежну безпеку".

Відповідно до положень Закону України "Про пожежну безпеку" (статті 4–7) правила пожежної безпеки в Україні є обов'язковими для виконання всіма центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами та громадянами.

Використані джерела

1. Зеркалов Д.В. *Безпека життєдіяльності : Навчальний посібник / Зеркалов Д.В. – К.: Наук. світ, 2001. – 301 с.*
2. Закон України "Про пожежну безпеку" / *Відомості Верховної Ради України. – Офіц. вид. – К., 1994. – №5. – С.21.*
3. Рожков А.П. *Пожежна безпека : Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти України / А.П. Рожков. – К.: Пожінформтехніка, 1999. – 256 с.*
4. Грибан В.Г. *Охорона праці в органах внутрішніх справ : Підручник для студентів вищих навчальних закладів / В.Г. Грибан, Негодченко О.В. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 336 с.*
5. Стеблюк М.І. *Цивільна оборона та цивільний захист : Підручник / Стеблюк М.І. – К.: Знання-Прес, 2007. – 487 с.*
6. <http://moodle.udec.ntu-kpi.kiev.ua/oldmoodle/mod/resource/view.php?id=13784>

*Гурін К.В.
(Полтава)*

ВПРОВАДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ І ТЕХНІЧНИХ ЗАХОДІВ ІЗ ПОЛІПШЕННЯ БЕЗПЕКИ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

В останні роки в нашій державі вдосконалюється законодавча база охорони праці, що визначає права і обов'язки як роботодавця, так і працівників. Пріоритетним залишається збереження життя і здоров'я учасників трудової діяльності. Саме тому керівник закладу повинен розуміти, що, забезпечуючи налагоджену роботу з охорони праці в системі освіти, він забезпечує здорові і безпечні умови роботи, попередження травматизму, безпечну експлуатацію будівель, обладнання і технічних засобів навчання, створює оптимальний режим роботи і навчання.

Проблеми поліпшення умов праці і навчання учасників навчально-виховного процесу, попередження їх травматизму, є одним з найактуальніших питань сьогодення. Згідно «Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і закладах освіти» проводиться належна робота щодо попередження нещасних випадків, створення безпечних умов навчання та праці учнів та педагогічного колективу.

Питання охорони праці під час навчально-виховного процесу вирішується на основі законодавчих, нормативно-правових актів про охорону праці, а також галузевих, територіальних цільових програм покращення стану й умов охорони праці, що дає змогу створити базу для подальшого розвитку системи управління цією важливою сферою.

Поняття «охорона праці» близьке до поняття «гарантування безпеки життєдіяльності». Головною метою цієї служби в закладах освіти, є збереження життя та зміцнення здоров'я учнів, працівників у процесі навчальної діяльності, виховання й організованого відпочинку.

Охорона праці – це система законодавчих актів і соціально-економічних, технічних, гігієнічних та організаційних заходів, які гарантують збереження здоров'я і працездатності людини. Забезпечення здорових, безпечних умов навчально-виховного процесу, запобігання травматизму його учасників покладається на власника або уповноважений ним орган.

Система управління охороною праці створюється суб'єктом господарювання і має передбачати підготовку, прийняття та реалізацію завдань щодо здійснення організаційних, технічних, санітарно-гігієнічних та лікувально-профілактичних заходів, спрямованих на збереження життя, здоров'я та працездатності найманих працівників у процесі їх трудової діяльності. Ця система є складовою частиною загальної системи управління закладом.